

KRIMINĀLTIESĪBU NORMU SAPROTAMĪBA UN SISTĒMISKUMS

COMPREHENSIBILITY AND SYSTEMICISM OF THE CRIMINAL LAW PROVISIONS

Evija Vīnkalna, Mg. soc.

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes
Krimināltiesisko zinātņu katedras lektore

Summary

The Section 90 of the Constitution (*Satversme*) of the Republic of Latvia provides that everybody has the right to know his/her rights, and it includes public availability, predictability, clarity and understandability of legal provisions.

Section 90 of the Constitution has the essential meaning in the context of criminal law, because in conjunction with Section 92 of the Constitution it particularly guarantees rights to clarity and predictability of criminal law provisions, especially speaking about dispositions of sections in the Special Part of the Criminal Law. At the same time, clarity and understandability of criminal law provisions are no less important in the context of imposing a punishment.

The article is dedicated to predictability, clarity and understandability of the criminal law provisions in the scope of theoretical and practical assessment in case of determining a punishment.

Atslēgvārdi: Krimināllikums, norma, saprotamība, sistēmiskums, soda noteikšana

Keywords: Criminal Law, norm, provision, comprehensibility, systematicity, determination of punishment

Raksta mērķis ir pievērsties krimināltiesību normu skaidrības, saprotamības un sistēmiskuma prasībai saistībā ar soda noteikšanas jautājumiem.

Latvijas Republikas Satversmes¹ 90. pants nosaka: "Ikvienam ir tiesības zināt savas tiesības," no tā izriet vairāki nosacījumi. Pirmkārt, tiesību normām jābūt publiski pieejamām, nosakot valstij pienākumu iepriekš publicēt visus normatīvos aktus, lai tās jurisdikcijā esošās privātpersonas varētu objektīvi zināt un paredzēt, kādas normas tiks piemērotas noteiktai tiesiskai attiecībai.² Otrkārt, tiesību normām jābūt paredzamām, skaidrām un saprotamām – tas nozīmē, ka normas

¹ Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1922. [21.02.2019. red.].

² Rudevskis J. 90. Ikvienam ir tiesības zināt savas tiesības. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 66. lpp.

saturam jābūt tādām, lai privātpersona zinātu, kādas tiesiskās sekas rodas no noteiktiem juridiskiem faktiem vai noteiktas rīcības (darbības vai bezdarbības).³

Latvijas Republikas Satversmes tiesa vairākkārt uzsvērusi, ka Latvijas Republikas Satversmes 90. pants prasa, lai tiesību normas būtu ne tikai publiski pieejamas, bet arī pietiekami skaidras un saprotamas – tas ir formulēts pietiekami precīzi,⁴ un tie ir arī tiesību normu kvalitātes kritēriji (ikvienai tiesību normai jābūt pieejamai, pietiekami skaidrai un paredzamai).⁵ Tiesību normas skaidrība un paredzamība ir vērtējama, pamatojoties uz šīs normas interpretāciju – ja ar tās paņēmieni palīdzību nav iespējams noskaidrot normas patieso jēgu, tad norma atzīstama par neskaidru.⁶ Tiesību normas paredzamības prasība nenozīmē, ka tiesas nedrīkstētu precizēt šīs normas saturu judikatūras ceļā;⁷ arī doktrīnā atzītais palīdz noskaidrot normas saturu.

Pamatots ir atzinums, ka kriminālatbildība kā smagākais juridiskās atbildības veids var būtiski ietekmēt personas dzīvi arī pēc kriminālsoda izciešanas, tādēļ kriminālatbildību paredzošām normām jābūt saturiski noteiktākām nekā citu tiesību nozaru normām,⁸ tas nozīmē, ka Latvijas Republikas Satversmes 90. pantam ir īpaša nozīme krimināltiesību kontekstā, un kopsakarā ar Latvijas Republikas Satversmes 92. pantu⁹ tas sevišķi garantē tiesības uz krimināltiesību normu skaidrību un paredzamību.¹⁰

Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 7. panta pirmajā daļā noteikts: “Nevienam nedrīkst apsūdzēt kriminālnoziedzumā tāda nodarījuma vai nolaidības dēļ, kas, saskaņā ar izdarīšanas brīdī spēkā bijušo valsts iekšējo likumdošanu vai starptautiskajām tiesībām, nebija kriminālnoziedzums. Tāpat nedrīkst piespriest smagāku sodu nekā tas, kas bija jāpiemēro noziedzuma izdarīšanas brīdī.”¹¹

Likumības princips krimināltiesībās nozīmē, ka nodarījuma noziedzīgumu, sodāmību un citas krimināltiesiskās sekas nosaka tikai Krimināllikums,¹² un viens no šī principa būtiskiem aspektiem ir Krimināllikuma normu noteiktības, skaidrības un saprotamības prasība. Saskaņā ar Krimināllikuma¹³ 1. pantā noteikto personu var saukt pie kriminālatbildības un sodīt tikai saskaņā ar Krimināllikumu. Arī ārvalstu krimināllikumi satur krimināltiesību normu noteiktības

³ Rudevskis J. 2011, 69. lpp.

⁴ Satversmes tiesas 20.12.2006. spriedums lietā Nr. 2006-12-01, 16., 23. p.; Satversmes tiesas 25.10.2004. spriedums lietā Nr. 2004-03-01, 9.2. p.; Satversmes tiesas 30.03.2011. spriedums lietā Nr. 2010-60-01, 15.2. p. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv [aplūkots 21.02.2019.].

⁵ Sk., piemēram: Satversmes tiesas 21.02.2019. spriedums lietā Nr. 2018-10-0103, 13.1. p. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv [aplūkots 22.03.2019.].

⁶ Satversmes tiesas 30.03.2011. spriedums lietā Nr. 2010-60-01, 15.2. p. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv [aplūkots 21.02.2019.].

⁷ Rudevskis J. 2011, 70. lpp.

⁸ Satversmes tiesas 21.02.2019. spriedums lietā Nr. 2018-10-0103, 13.2. p. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv [aplūkots 22.03.2019.].

⁹ Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajos divos teikumos noteikts: “Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Ikviens uzskatāms par nevainīgu, iekams viņa vaina nav atzīta saskaņā ar likumu.”

¹⁰ Rudevskis J. 2011, 70. lpp.

¹¹ Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Parakstīta Romā 04.11.1950. [27.02.2019. red.].

¹² Sk., piemēram: Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Zinātniskais redaktors prof. U. Krastiņš. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 21. lpp.

¹³ Krimināllikums: LV likums. Pieņemts 17.06.1998. [27.02.2019. red.].

nepieciešamības prasību. Tā Austrijas kriminālkodeksa¹⁴ 1. paragrāfa pirmajā daļā paredzēts, ka sods vai preventīvais līdzeklis var tikt noteikts tikai par tādu nodarījumu, tieši par kuru likumdevējs ir noteicis soda piedraudējumu un kurš tā izdarīšanas laikā jau bija kriminālsodāms. Norāde uz soda noteiktību un skaidrību iestrādāta Sanmarīno kriminālkodeksa 1. panta pirmajā daļā, kur norādīts, ka neviena persona nedrīkst tikt pakļauta sodam, kas nav izteikts noteikti un skaidri, tāpat arī tādām sodam, kas nav paredzēts likumā.¹⁵

Krimināltiesību normu skaidrībai un saprotamībai ir būtiska nozīme attiecībā uz Krimināllikuma Sevišķās daļas pantu dispozīcijām, bet ne mazāka nozīme ir tām krimināltiesību normām, kas attiecināmas uz soda noteikšanas jautājumiem.

Krimināllikuma 46. panta otrajā daļā paredzēts, ka, nosakot soda mēru, ņem vērā atbildību mīkstinošos un pastiprinošos apstākļus. Pie tam atbildību mīkstinošajiem un pastiprinošajiem apstākļiem var būt nozīme arī, piemēram, nosakot vieglāku sodu nekā likumā paredzētais sods (Krimināllikuma 49. pants). Krimināllikuma 47. panta pirmās daļas trešajā punktā noteikts viens no atbildību mīkstinošajiem apstākļiem: "Vainīgais labprātīgi atlīdzinājis cietušajam ar noziedzīgo nodarījumu radīto kaitējumu vai novērsis radīto kaitējumu." Lai minēto apstākli varētu atzīt, nepieciešams konstatēt noziedzīgo nodarījumu izdarījušās personas labprātīgu rīcību¹⁶ un to, ka no šīs personas puses radītais kaitējums ir atlīdzināts vai novērsts pilnā apmērā.¹⁷ Latvijas Republikas Augstākā tiesa atzinusi, ka no Krimināllikuma 47. panta pirmās daļas 3. punkta izriet likumdevēja norāde uz jau notikušu faktu (tas ir – kaitējums ir atlīdzināts pilnā mērā).¹⁸ Līdzīgi uzsvērts arī apkopojumā "Tiesu prakse krimināllietās par noziedzīgiem nodarījumiem pret tikumību un dzimumneaižskaramību, kas izdarīti ar nepilngadīgo", Krimināllikuma 47. panta pirmajā daļā norādīto apstākļu tvērumā neatzīstot daļēju zaudējumu atlīdzināšanu.¹⁹

Vienlaikus jānorāda, ka iepriekš minētais ne vienmēr tiek viennozīmīgi vērtēts, tajā skaitā praksē, kur saskaņā ar Krimināllikuma 47. panta pirmās daļas 3. punktu atzīta arī daļēja ar noziedzīgo nodarījumu radītā kaitējuma atlīdzināšana.²⁰

¹⁴ Austrijas kriminālkodekss. Grām.: Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Austrija, Šveice, Vācija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 240.–336. lpp.; Criminal Code of the Republic of Austria [Austrijas kriminālkodekss]. Pieejams: <https://www.legislationline.org> [aplūkots 01.03.2019.].

¹⁵ Додонов В. Н. Сравнительное уголовное право. Общая часть. Москва: Юрлитинформ, 2010, с. 59.

¹⁶ Vērtējot labprātīgu radītā kaitējuma atlīdzināšanu vai novēršanu, par tādu atzīstams ne tikai fakts, ka vainīgais pats atlīdzinājis vai novērsis radīto kaitējumu (piemēram, salabojis sabojāto lietu), bet arī gadījumi, kad tas ir noticis pēc viņa iniciatīvas – kad to pēc vainīgā pilnvarojuma (arī mutvārdu) izdara cita persona (sk.: Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I–VIII² nodaļa). Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 201. lpp.; Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 19.03.2007. lēmums lietā Nr. SKK-194-2007. Pieejams: www.at.gov.lv [aplūkots 09.03.2019.].)

¹⁷ Krastiņš U., Liholaja V. 2018, 200.–201. lpp.

¹⁸ Augstākās tiesas 25.03.2014. lēmums lietā Nr. SKK-0163-14. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 10.03.2019.].

¹⁹ Stukāns J., Magone N. Tiesu prakse krimināllietās par noziedzīgiem nodarījumiem pret tikumību un dzimumneaižskaramību, kas izdarīti ar nepilngadīgo. Rīga, 2017, 47. lpp. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/kriminaltiesibas/> [aplūkots 10.03.2019.].

²⁰ Sk., piemēram: Kurzemes rajona tiesas 29.10.2018. spriedums lietā Nr. K69-1128-18/30. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 10.03.2019.].

Lai izvairītos no gadījumiem, kad saskaņā ar Krimināllikuma 47. panta pirmās daļas 3. punktu par atbildību mīkstinošu atzīst daļēju ar noziedzīgu nodarījumu radītā kaitējuma atlīdzināšanu, Krimināllikuma 47. panta pirmās daļas 3. punktu varētu papildināt ar norādi, ka radītais kaitējums ir atlīdzināts vai novērsts pilnā apmērā jeb *vainīgais labprātīgi pilnīgi atlīdzinājis cietušajam ar noziedzīgo nodarījumu radīto kaitējumu vai novērsis radīto kaitējumu*. Salīdzinājumam jāuzsver, ka likumdevējs citur – Krimināllikuma 58. panta otrajā daļā²¹ – noteicis skaidru prasību pilnīgi novērst ar izdarīto noziedzīgu radīto kaitējumu vai atlīdzināt nodarīto zaudējumu.

Savukārt Krimināllikuma 47. panta pirmās daļas 1. punktā kā atbildību mīkstinošs apstāklis paredzēts: “Noziedzīgā nodarījuma izdarītājs pieteicies par vainīgu, vaļširdīgi atzinies un nožēlojis izdarīto.” Lai minēto apstākli varētu atzīt, nepieciešams konstatēt visu minēto elementu kopumu, uz ko skaidri norādīts attiecīgajā normā, kā arī pamatoti atzīts krimināltiesību doktrīnā²² un judikatūrā.²³ Ja noziedzīgā nodarījuma izdarītājs nav pieteicies par vainīgu,²⁴ taču savu vainu tam inkriminētā noziedzīgā nodarījumā pilnībā atzīst un izdarīto nožēlo, var lemt par šāda apstākļa atzīšanu par atbildību mīkstinošu saskaņā ar Krimināllikuma otro daļu.²⁵ Iepriekš minētais ne vienmēr tiek ievērots, jo, pamatojoties uz Krimināllikuma 47. panta pirmās daļas 1. punktu, arī tiek atzīta tikai apsūdzētā vaļširdīga atzīšanās un izdarītā nožēlošana.²⁶

Ņemot vērā iepriekš minēto, apspriežams būtu jautājums par atsevišķa punkta nodalīšanu Krimināllikuma 47. panta pirmajā daļā, ietverot kā atsevišķu atbildību mīkstinošu apstākli – noziedzīgā nodarījuma izdarītājs pieteicies par vainīgu, savukārt citus elementus – noziedzīgā nodarījuma izdarītājs vaļširdīgi atzinies un nožēlojis izdarīto – saglabājot vienā punktā.

Piemēram, Čehijas Republikas kriminālkodeksa²⁷ (turpmāk – ČR KK) 41. pantā pie attiecīgajiem mīkstinošajiem apstākļiem atsevišķos punktos nodalīta ziņošana par savu noziedzīgo nodarījumu (ČR KK 41. p. *k* pkt.); nožēla par izdarīto nodarījumu (ČR KK 41. p. *n* pkt.).

²¹ Krimināllikuma 58. panta otrajā daļā noteikts: “Personu, kas izdarījusi kriminālpārkāpumu vai mazāk smagu noziegumu, izņemot noziedzīgus nodarījumus, kuru rezultātā iestājusies cilvēka nāve, var atbrīvot no kriminālatbildības, ja ir izlīgums ar cietušo vai viņa pārstāvi un persona pēdējā gada laikā nav tikusi atbrīvota no kriminālatbildības par tiša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, noslēdzot izlīgumu, un pilnīgi novērsusi ar izdarīto noziedzīgo radīto kaitējumu vai atlīdzinājusi nodarīto zaudējumu.”

²² Sk., piemēram: Krastiņš U., Liholaja V. 2018, 200. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2008, 386. lpp.

²³ Sk., piemēram: Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 11.06.2008. lēmums lietā SKK-313/2008. Pieejams: www.at.gov.lv [aplūkots 12.03.2019.].

²⁴ Pieteikšanās par vainīgu ir personas, kura izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, ierašanās pirmstiesas izmeklēšanas iestādē, pie prokurora vai tiesā un paziņošana par izdarīto noziedzīgo nodarījumu (Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2008, 386. lpp.).

²⁵ Saskaņā ar Krimināllikuma 47. panta otro daļu, nosakot sodu, par atbildību mīkstinošu var atzīt arī citu ar izdarīto noziedzīgo nodarījumu saistītu apstākli, kurš Krimināllikumā nav paredzēts. Piemēram, Kurzemes rajona tiesas 29.10.2018. spriedums lietā Nr. K69-1128-18/30, Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 17.04.2018. spriedums lietā Nr. K30-1612-18/32 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 10.03.2019.]; Zemgales rajona tiesas 12.03.2019. spriedums lietā Nr. K73-0975-19/2. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 23.03.2019.].

²⁶ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 05.04.2018. spriedums lietā Nr. K30-0493-18/5. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 10.03.2019.].

²⁷ Criminal Code of the Czech Republic [Čehijas Republikas kriminālkodekss]. Pieejams: <https://www.legislationline.org> [aplūkots 16.03.2019.].

Ar 2018. gada 26. aprīļa grozījumiem²⁸ Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 15. punktā kā atbildību pastiprinošs apstāklis var tikt atzīts gadījumos, ja *noziedzīgs nodarījums, kas saistīts ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu, vai noziedzīgs nodarījums pret tikumību un dzimumneaizskaramību izdarīts pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājs ir vai ir bijis pastāvīgās intīmās attiecībās*, aizstājot līdz tam ietvertu formulējumu “neregistrētās laulāto attiecībās” ar – “pastāvīgās intīmās attiecībās”. Latviešu valodā vārds “pastāvīgs” skaidrots kā ‘nemainīgs, noturīgs, stabils, negrozīgs, nebeidzams, nemītīgs, nepārtraukts, biežs’; ‘tāds, kas domāts ilgākam laikam’; ‘tāds, kas dara ko ilgāku laiku, regulāri’.²⁹ Vārds “intīms” skaidrots kā ‘tuvs, dziļi personisks’;³⁰ ‘tāds, kas attiecas uz cilvēka iekšējo pasauli, personisko dzīvi, dziļi personisks’; ‘tāds, kam raksturīga savstarpēja uzticība, sirsnība, simpātijas, ļoti biedrīks, draudzīgs’.³¹ Ņemot vērā iepriekš minēto, ar pastāvīgām intīmām attiecībām būtu jāsaprot attiecības ar visai plašu tvērumu,³² pieļaujot, ka “pastāvīgu intīmu attiecību” saturs konkrētā gadījumā tiks izvērtēti analizēts praksē.

Krimināllikuma 50. pantā ietverti soda noteikšanas nosacījumi par vairāku noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, tajā skaitā, ja sodu ar priekšrakstu par sodu nosaka prokurors. Krimināllikuma 50. panta otrajā³³ un trešajā daļā³⁴ noteikts, ka

²⁸ Grozījumi Krimināllikumā: LV likums. Pieņemts 26.04.2018. [17.03.2019. red.].

²⁹ Sinonīmu vārdnīca. Rīga: Avots, 2001, 290., 683. lpp.; šķirkļis “pastāvīgs”. Interneta vārdnīca “Tēzaurs”. Pieejams: www.tezaurs.lv [aplūkots 17.03.2019.].

³⁰ Sinonīmu vārdnīca, 151. lpp.

³¹ Šķirkļis “intīms”. Interneta vārdnīca “Tēzaurs”. Pieejams: www.tezaurs.lv [aplūkots 17.03.2019.].

³² Arī Ministru kabineta noteikumu “Noteikumi par Valsts probācijas dienesta informācijas sistēmā iekļaujamās informācijas iekļaušanas tiesisko pamatu, saturu, apjomu un apstrādes kārtību” 7.4. punktā ir norāde uz informācijas par intīmām attiecībām iekļaušanu informācijas sistēmā (Noteikumi par Valsts probācijas dienesta informācijas sistēmā iekļaujamās informācijas iekļaušanas tiesisko pamatu, saturu, apjomu un apstrādes kārtību: Ministru kabineta 13.11.2018. noteikumi Nr. 693 [17.03.2019.]. Jāatzīmē, ka Ministru kabineta noteikumu projekta “Noteikumi par Valsts probācijas dienesta informācijas sistēmā iekļaujamās informācijas iekļaušanas tiesisko pamatu, saturu, apjomu un apstrādes kārtību” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā (anotācijā) norādīts, ka termins “pastāvīgas intīmas attiecības” vislabāk raksturo nepieciešamo informāciju un tiek lietots Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 15. punktā (sk. Ministru kabineta noteikumu projekta “Noteikumi par Valsts probācijas dienesta informācijas sistēmā iekļaujamās informācijas iekļaušanas tiesisko pamatu, saturu, apjomu un apstrādes kārtību” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumu (anotāciju). Pieejams: <https://likumi.lv> [aplūkots 17.03.2019.].)

³³ Krimināllikuma 50. panta otrajā daļā noteikts: “Ja visi noziedzīgie nodarījumi, kas veido noziedzīgu nodarījumu kopību, ir kriminālpārkāpumi vai mazāk smagi noziegumi, galīgais sods nosakāms, ietverot vieglāko sodu smagākajā vai pilnīgi vai daļēji saskaitot piespriestos sodus. Šādā gadījumā kopējais soda apmērs vai laiks drīkst pārsniegt maksimālo soda apmēru vai laiku, kāds paredzēts par smagāko no izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, bet ne vairāk kā par pusi no maksimālā soda apmēra vai laika, kāds paredzēts par smagāko no izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem. Prokurors, sastādot priekšrakstu par sodu, kopējo soda apmēru vai laiku nedrīkst noteikt lielāku par maksimālo soda apmēru vai laiku, kāds paredzēts par smagāko no izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem.”

³⁴ Krimināllikuma 50. panta trešajā daļā noteikts: “Ja vismaz viens noziedzīgais nodarījums, kas veido noziedzīgu nodarījumu kopību, ir smags vai sevišķi smags noziegums, galīgais sods tiek noteikts, pilnīgi vai daļēji saskaitot piespriestos sodus. Šādā gadījumā kopējais soda apmērs vai laiks drīkst pārsniegt maksimālo soda apmēru vai laiku, kāds paredzēts par smagāko no izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, bet ne vairāk kā par pusi no maksimālā soda apmēra vai laika, kāds paredzēts par smagāko no izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem. Saskaņā ar brīvības atņemšanas sodu (izņemot mūža ieslodzījumu) kopējais laiks nedrīkst pārsniegt 25 gadus, bet, ja izdarīts sevišķi smags noziegums, kura rezultātā iestājusies cietušā nāve, brīvības atņemšanas soda kopējo laiku var noteikt arī uz visu mūžu (mūža ieslodzījums). Ja vismaz viens noziedzīgais nodarījums, kas veido noziedzīgu nodarījumu kopību, ir smags noziegums, par kuru paredzēts brīvības atņemšanas sods līdz pieciem gadiem, prokurors,

prokurors, sastādot priekšrakstu par sodu, kopējo soda apmēru vai laiku nedrīkst noteikt lielāku par maksimālo soda apmēru vai laiku, kāds paredzēts par smagāko no izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem. Pēc autores domām, iepriekš minētā Krimināllikuma 50. pantā ietvertā norāde – *kāds paredzēts par smagāko no izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem* – nav viennozīmīgi skaidrojama. Kā zināms, prokurors, sastādot priekšrakstu par sodu, saskaņā ar Krimināllikuma normām³⁵ kā pamatsodus drīkst noteikt tikai piespiedu darbu un naudas sodu, bet kā papildusodus – tiesību ierobežošanu un probācijas uzraudzību. Tā kā gan piespiedu darbu, gan naudas soda ilgums un apmērs noteikts nevis Krimināllikuma Sevišķajā daļā, bet gan Krimināllikuma Vispārīgās daļas 40. un 41. pantā, tad paredzētais par smagāko noziedzīgo nodarījumu arī jāskata Krimināllikuma 40. un 41. pantā (ja naudas sods tiek piemērots nepilngadīgajiem, tad naudas sods piemērojams saskaņā ar Krimināllikuma 65. panta ceturtajā daļā noteikto – no vienas līdz piecdesmit Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu apmērā). Saistībā ar piespiedu darbu un naudas sodu attiecīgi Krimināllikuma 40. un 41. pantā paredzēts, ka prokurors var noteikt ne vairāk par pusi no tā maksimālā apmēra vai ilguma, ko var noteikt tiesa saskaņā ar Krimināllikuma 40. un 41. pantu (kā zināms, piemēram, piespiedu darbu – 140 stundas, kas attiecīgi ir noteiktā puse no 280 stundām).

Saistībā ar Krimināllikuma 50. pantā noteikto, kādu maksimālo apmēru vai laiku drīkst noteikt tiesa (ne vairāk par pusi no maksimālā soda apmēra vai laika, kāds paredzēts par smagāko no noziedzīgajiem nodarījumiem), piemērojot brīvības atņemšanu, skaidrojums tika veikts attiecīgā likumprojekta anotācijā,³⁶ arī judikatūrā vērsta uzmanība uz piespiedu darbu maksimālo ilgumu (420 stundas).³⁷

Pēc autores domām, Krimināllikuma 50. pantā ietvertais regulējums būtu precizējams saistībā ar prokuroram noteikto, sastādot priekšrakstu par sodu, proti, vai “paredzēts” būtu attiecināms uz paredzēto kā maksimālo apmēru vai laiku prokuroram, sastādot priekšrakstu par sodu (piemēram, nosakot piespiedu darbu, jāņem vērā Krimināllikuma 40. panta pirmajā daļā regulētais, kas ir 140 stundas), vai šajā gadījumā tās būtu 280 stundas; tas, savukārt, nozīmē, ka par vismaz diviem noziedzīgiem nodarījumiem, nosakot kopējo soda apmēru vai laiku, tas jau būtu divas reizes vairāk nekā tad, ja sods tiek noteikts tikai par vienu noziedzīgu nodarījumu, kamēr tiesa saskaņā ar Krimināllikuma 50. pantā noteikto nedrīkst noteikt vairāk par pusi no maksimālā soda apmēra vai laika, kāds paredzēts par smagāko no izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem.

---

sastādot priekšrakstu par sodu, kopējo soda apmēru vai laiku nedrīkst noteikt lielāku par maksimālo soda apmēru vai laiku, kāds paredzēts par smagāko no izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem.”

³⁵ Sk. Krimināllikuma 36. panta trešo daļu.

³⁶ Sk.: Grozījumi Krimināllikumā: LV likums. Pieņemts 13.12.2012. [17.03.2019. red.]; Likumprojekta “Grozījumi Krimināllikumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams: titania.saeima.lv [aplūkots 17.03.2019.].

³⁷ Augstākās tiesas 09.01.2015. lēmums lietā SKK-J13/2015. Pieejams: www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments [aplūkots 17.03.2019.].

Kopsavilkums

1. Latvijas Republikas Satversmes 90. pantam ir īpaša nozīme krimināltiesību kontekstā, un kopsakarā ar Latvijas Republikas Satversmes 92. pantu tas sevišķi garantē tiesības uz krimināltiesību normu skaidrību un paredzamību.
2. Lai izvairītos no gadījumiem, kad saskaņā ar Krimināllikuma 47. panta pirmās daļas 3. punktu par atbildību mikstinošu atzīst daļēju ar noziedzīgu nodarījumu radītā kaitējuma atlīdzināšanu, Krimināllikuma 47. panta pirmās daļas 3. punktu varētu papildināt ar norādi, ka radītais kaitējums ir atlīdzināts vai novērsts pilnā apmērā jeb *vainīgais labprātīgi pilnīgi atlīdzinājis cietušajam ar noziedzīgo nodarījumu radīto kaitējumu vai novērsis radīto kaitējumu*. Salīdzinājumam jāuzsver, ka likumdevējs citur – Krimināllikuma 58. panta otrajā daļā³⁸ – noteicis skaidru prasību pilnīgi novērst ar izdarīto noziedzīgo radīto kaitējumu vai atlīdzināt nodarīto zaudējumu.
3. Apspriežams būtu jautājums par atsevišķa punkta nodalīšanu Krimināllikuma 47. panta pirmajā daļā, ietverot kā atsevišķu atbildību mikstinošu apstākli, ja noziedzīgā nodarījuma izdarītājs pieteicies par vainīgu, savukārt citus elementus – noziedzīgā nodarījuma izdarītājs vaļširdīgi atzinies un nožēlojis izdarīto – saglabājot vienā punktā.
4. Krimināllikuma 50. pantā ietvertais regulējums būtu precizējams saistībā ar prokuroram noteikto, sastādot priekšrakstu par sodu, proti, vai “paredzēts” būtu attiecināms uz paredzēto kā maksimālo apmēru vai laiku prokuroram, sastādot priekšrakstu par sodu (piemēram, nosakot piespiedu darbu, jāņem vērā Krimināllikuma 40. panta pirmajā daļā regulētais, kas ir 140 stundas), vai šajā gadījumā tās būtu 280 stundas; tas, savukārt, nozīmē, ka par vismaz diviem noziedzīgiem nodarījumiem, nosakot kopējo soda apmēru vai laiku, tas jau būtu divas reizes vairāk nekā tad, ja sods tiek noteikts tikai par vienu noziedzīgu nodarījumu, kamēr tiesa saskaņā ar Krimināllikuma 50. pantā noteikto nedrīkst noteikt vairāk par pusi no maksimālā soda apmēra vai laika, kāds paredzēts par smagāko no izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem.

---

³⁸ Krimināllikuma 58. panta otrajā daļā noteikts: “Personu, kas izdarījusi kriminālpārkāpumu vai mazāk smagu noziegumu, izņemot noziedzīgus nodarījumus, kuru rezultātā iestājusies cilvēka nāve, var atbrīvot no kriminālatbildības, ja ir izlīgums ar cietušo vai viņa pārstāvi un persona pēdējā gada laikā nav tikusi atbrīvota no kriminālatbildības par tiša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, noslēdzot izlīgumu, un pilnīgi novērsusi ar izdarīto noziedzīgo radīto kaitējumu vai atlīdzinājusi nodarīto zaudējumu.”